

Ագրիւրի յաւելում

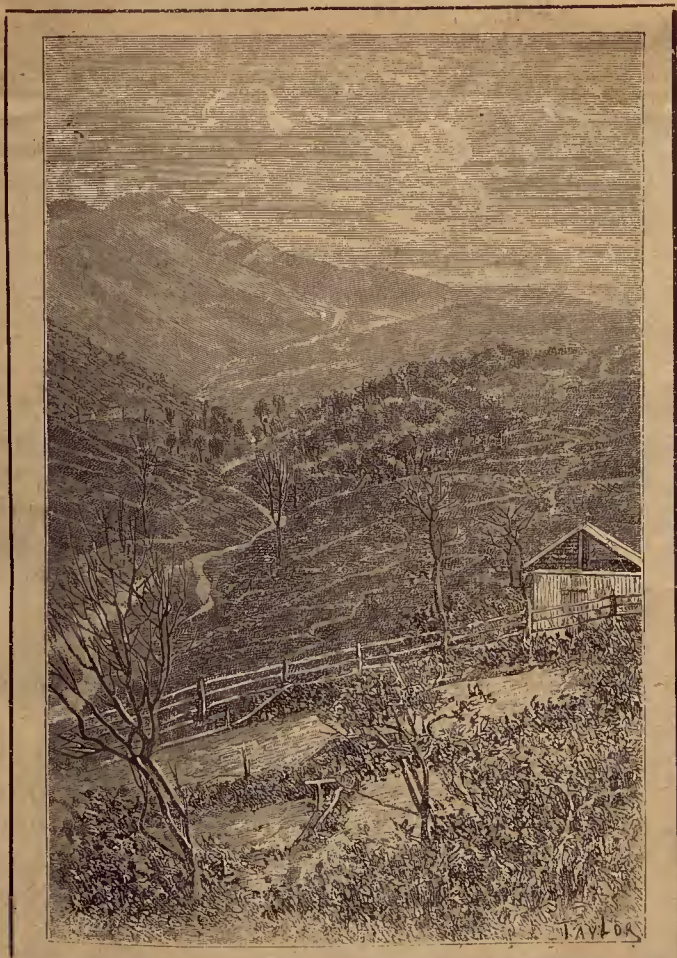
Լոյս է տեսնում շաբաթը մի անգամ կիրակի օրերը

№ 27 կիրակի 20 յուլիսի

ուրերորդ տարի 1897

ՉԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄ Է ԱՂԲԻՐ-ՏԱՐԱՉԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Աղբիւր-Տարազի պրէմիաներն են՝ 1) Միխայէլ Նալբանդեանի վերջին լուսանկարից պատրաստուած մի-
 ծողիւր ֆոտոա-դրաւիւր պատկերը, 2) Սաքրիկի նկարաւորում, մի շքեղ խրափօ (սպառւած), 3) Ոսկե
 շղթաներում, կամ Հարեմի աղջիկը, 4) Իւրաքանչիւր ամիս Պարիզի մոդաներ, բացատրութիւններով:
 Ա.Լ.ԲԻՐԻՍԻ ստեղծած գինը 3 ր. (արտասանման 4 ր. կամ 12 ժր.), ՏԱՐԱՉԻՆԸ 6 ր. (արտասանման 10 ր. կամ 30 ժր.), տխուկան Տարազը
 50 կ. Աղբիւրը—25 կ. պրէմիաները ստանում է Աղբիւր-Տարազ միջնոյն հասցեով գրառքաւորողը, վճարելով եւ մէկ տարի
 Հասցէն՝ Тифлисет, редакция илюст. жур. Агбуры-Таразы կամ Tiflis (Caucase) Réd. des jour. Agbur et Taraz

Մեր կուրորսները. ԹԹՈՒ ՋՐԻ հովիտը Շուշու
 շրջակայքում.

Թ Է Ո Դ Ո Ր Ա.

Պատմական վեպ Ի. Ֆիորենցիինի

(Շարունակութիւն *)

XLII

ԲԵԼԻՋԱՐԻՈՍԻ ԱՂՋԻԿԸ

Սաղաղ դիշեր էր: Ամենքը քնած էին Բելիզա-
 րիոսի տանը: Լուսինը գունատ ճառագայթներով
 Հազիւ նկատուած էր այգու բարձր ծառերի գլը-
 խին: Անդորրութեան ժամանակ յանկարծ լրո-
 ւաց մի թեթեւ շշնջիւն: Պատշգամբից զգուշութեամբ
 իջնում էր, Հազիւ դիպչելով գետնին մի անյայտ
 կերպարանք, որ զեղեցիկ կերպով փաթաթւած էր
 սպիտակ քողով: Կանգնելով այգու ճեմելիքներից
 մէկում, նա նայեց իր շուրջը և ջրմեռանդութեամբ
 երեսը խաչ Հանեց: Լուսնու օգնութեամբ շատ հեշ-
 տութեամբ կարելի էր ճանաչել ժեներալ Բելիզա-
 րիոսի չքնաղ աղջկայ կերպարանքը: Բայց լինելու այդ
 երկտասարդ աղջիկն այդպէս ուշ, գիշերով, երբ ամեն
 ինչ տանը Հանգստանում էր խաղաղ քնի մէջ, թողել
 էր իր օրիորդական մահճակալը և զուրս եկել այգի: Նրա
 նպատակն էր տեսնել կայսրուհու քրոջ որդի Անտո-
 տագիրովին և խօսակցել նրա հետ: Նա սիրում էր

*) Տես Տարազ № 26.

նրան: Անտոնինան թէպէտ և չէր հակառակում թէոգորայի ցանկութեանը, բայց իսկապէս դէմ էր իր աղջկայ ամուսնութեանը Անաստազիոյի հետ: Միայն հոգատար ծնողը քիչ ուշ մտածեց միջոցների դիմելու. իր աղջիկն արդէն սիրում էր Անաստազիոյին երիտասարդական վառ սիրով: Լաւ ճանաչելով իր մօրը, Ջիովանինան համոզւած էր, որ իր հարսանիքը չի կայանայ, ուստի և վճռեց համարձակ քայլ անել. եկաւ այգի իր սիրած մարդու հետ տեսնելու: Անաստազիոն կատարելապէս համակիր էր Ջիովանինայի զգացմունքներին: Տեսնելով նրան կէս գիշերին այգում, նա մօտեցաւ. Ջիովանինային և գրկախառնեց նրան:

— Ջիովանինա, իմ աղանքի Ջիովանինա, դու ինձ սիրում ես, դու իմն ես: Օ՛, այսուհետև ի հարկէ աշխարհում ոչինչ մեզ չի բաժանի: Դու ինձ սիրում ես և այդ ինձ համար բաւական է, մնացեալը ինձ չի անհանգստացնում: Ես չեմ վախենում մօրիցդ, կայսրուհին հովանաւորում է մեր սէրը: Ապացուցիր, որ դու ինձ համար ընդունակ ես ամեն ինչ անելու. գնանք:

— Գնալ քեզ հետ, իմ թանգագին Անաստազիո, — շշնջաց Ջիովանինան, վախեցած լետ կանգնելով: Ի՞նչ կասեն ծնողներս: Օ՛, ո՛չ, ո՛չ, դա անկարելի է:

— Բայց հասկացիր, Ջիովանինա, մայրդ հակառակ է մեր ամուսնութեան, և հաւատն ինձ, կարող է միջոցներ գտնել խանդարելու, չընայելով կայսրուհու ցանկութեանը: Եթէ ուզում ես կատարելապէս ինձ բախտաւորացնել, հետևիր ինձ: Սիրոյ զգացմունքը մեզ կըմիացնի, և այն ժամանակ, ի հարկէ, մայրդ չի հակառակել մեր ամուսնութեան:

Երիտասարդ աղջիկը տատանում էր, բայց նրա սիրար ուժգին բաբախում էր: Նա ուզում էր կատարել Անաստազիոյի ցանկութիւնը, բայց վախենում էր: Անաստազիոն, նկատելով նրա տատանումը, շարունակեց.

— Ծնողներիցդ մի վախենա, իմ գեղեցիկ Ջիովանինա: Դարձեալ ես կրկնում եմ, ինքը կայսրուհին համակրում է մեր սէրը: Համարձակ կարող եմ հաւատացնել քեզ, որ թէոգորան չի դատապարտի քեզ քո փախուստի համար. ընդհակառակը նրան դուր կըգա:

Վերջին խօսքերը կատարելապէս համոզեցին Ջիովանինային և նա քնքոյշ շշնջաց.

— Իսկ դու կարող ես երգել, որ ինձ յաւիտեան կըսիրես:

— Երդում եմ կեանքիս բոլոր բախտաւորութեամբ, կըքով պատասխանեց երիտասարդը:

— Ուրեմն գնանք:

Սիրահարուհիները դուրս եկան այգիից փողոց, ուր սպասում էր կառքը, նստեցին նրա մէջ և ընթացան: Փախտակաւորները եկան յետ ընկած տնակներից մէկը: Կայսրուհի թէոգորան լաւ իմանալով

թէ ինչ ընդունակութիւնների տէր է իր ընկերուհի Անտոնինան, յաջողեցրեց այս փախուստը, ներշնչելով իր քրոջ որդի Անաստազիոյին, որ ուղիղ ճանապարհով նա չի հասնի իր ճանապարհին, որովհետև Անտոնինան չէր համակրում նրա ամուսնութեանը Ջիովանինայի հետ:

Մեծ էր զարմանքը Անտոնինայի, երբ միւս օրը առաւօտեան, մտնելով աղջկայ սենեակը, տեսաւ նրա մահճակալը դատարկ: Դժուար էր նկարագրել ժեննրալ Բելիգարիոսի կնոջ բարկութիւնը. աղաղակ, ըստ պառնալիքաւորաւորութիւնի մի էին խառնել: Մանաւոր Անտոնինան չարանում էր, լաւ հասկանալով, թէ ով է սարքել այս փախուստը: Իսկոյն հրամայեց բերել կառք և իսկոյն ուղևորեց պալատ: Այդ ժամանակ կայսրուհի թէոգորան գտնուում էր իր առանձնարանում: Լսելով, որ ժեննրալ Բելիգարիոսի կինը ցանկանում է ներկայանալ իրան, նա իսկոյն հրամայեց, որ հրաւիրեն:

— Ձերդ մեծութիւն, — աղաղակեց Անտոնինան, ընկնելով կայսրուհու ոտքերի առաջ, գիտէ՞ք ինչ է պատահել ինձ:

— Ո՛չ: Ասա ինձ, իմ սիրելի Անտոնինա, ի՞նչ կայ:

— Երեւակայեցէք, ձերդ մեծութիւն, հրեշտակս, քնքոյշ ծաղիկ, իմ աղջիկ Ջիովանինան...

— Յետոյ, Ջիովանինան:

— Այս երեկոյ անյայտացել է:

— Անյայտացել է:

— Աւաղ, թագուհի, Ջիովանինան տանից փախել է: Օ՛, ի՞նչ դժբախտութիւն, ի՞նչ խայտառակութիւն:

— Պարզիր աւելի լաւ, ճշմարիտ ես չեմ հասկանում թէ բանն ինչումն է, հարցրեց թէոգորան պարզամտութեամբ:

— Աղջիկս փախել է իր սիրահարի հետ:

— Սիրահարի հետ, ի՞նչ եմ լսում: Ինչպէս է նրա անունը:

— Նրա անունն է Անաստազիո, ձեր քրոջ որդին:

— Ա՛խ, Անաստազիոն, — ասաց թէոգորան, կարծէք նոր բան լսելով: — Եւ նա վճռեց փախցնել Ջիովանինային: Ի հարկէ, այդ նրա կողմից մասամբ առանց մտածելու է արւած, բայց երիտասարդները շատ ջերմ սիրում են միմեանց. նրանց պէտք է պսակել և ոչ մի խայտառակութիւն չի լինիլ:

— Ես երբէք չէի մտածում, որ ձերդ մեծութեան քրոջ որդին ընդունակ կըլինէր աղջիկ փախցնել ծնողական տնից:

— Այո՛, ես ինքս էլ չէի սպասի, — նկատեց անհոգութեամբ թէոգորան: — Բայց որովհետև չարեքք արդէն պատահել է, ուստի շուտով պէտք է ուղղել այն: Դու ի՞նչ ես մտադիր անելու:

— Որոնել փախտակաւորներին և խիստ օրէնքով պատժել նրանց:

— Իսկ իմ կարծիքով, նրանց պէտք է Հանգիստ թողնել, շուտով կատարել պսակադրութեան Հանդէսը:

— Ուրեմն, ձերդ մեծութիւն, — աղաղակեց Անտոնինան, — մեղաւորները, պատժի փոխարէն, պարգև կը ստանան:

— Դա միակ միջոցն է քս աղջկայ պատիւը վերականգնելու: Երբ նա Անաստազիոյի օրինաւոր կինը կը լինի, խաչատուածութեան մասին խօսք անգամ չի կարող լինել:

Կայսրուհի Թէոդորայի ճարտասանութիւնը, պէտք է որ Համոզէր Անտոնինային, բայց նա սաստիկ յուզւած էր:

— Ո՛հ, — աղաղակեց վիրաւորւած մայրը, — ես երբէք չեմ թող տայ, որ խանգարեն իմ տան օրբազան իրաւունքները: Ջիովանինան անչափահաս է, ես չեմ կարող Համաձայնութիւն տալ ամուսնանալու:

— Օ՛, իմ գեղեցիկ Անտոնինա, — ասաց ժպտալով Թէոդորան, զսպելով իր բարկութիւնը, — ինչու ես այդպէս բարկանում աղջկադ վրայ, ինչու դու ինքդ դէմ էիր նրա ամուսնութեանը Անաստազիոյի Հետ: Եթէ Ջիովանինան փախչէր ուրիշ մարդու Հետ, այն ժամանակ ես Հասկանում եմ, դու կարող էիր բարկանալ: Բայց նա գնացել է այն մարդու Հետ, որին դու նշանակել ես փեսացու:

Այս ասելով, կայսրուհին ժպտաց և առանձին արտայայտութեամբ նայեց Անտոնինայի վրայ:

— Բայց, ձերդ մեծութիւն, շարունակեց Անտոնինան, զգալի կերպով իջեցնելով ձայնը, նախ և առաջ պէտք է որոնել փախստականներին: Ես չը գիտեմ նրանք որտեղ են:

— Օ՛, ինչ վերաբերում է զրան, դու կարող ես Հանգիստ լինել, նրանց կը գտնեն:

— Ուրեմն ես կարող եմ յուսմի, թաղուհի:

— Օ՛, անկասկած, — պատասխանեց Թէոդորան, — ես իսկոյն ոտի կը կանգնացնեմ իմ բոլոր խուզարկուներին:

Անտոնինան շնորհակալութիւն յայտնելով կայսրուհուն դուրս եկաւ սենեակից:

(Կրօնական)

Ս Ա Ք Ո *)

Պօեմա

Ս ա ճ ո

Ես լրսում եմ ինչ-որ Հաւաք.
Նա գալիս է անտառից...
Սո՛ւ, այդ ծովն է և իր շառաչ...
Սո՛ւ, Հեկեկանք է լարից,
Որ դեռ այսօր արտասուում էր...
Խեղճ իմ քրնար... Եթէ նրան
Ես ջախջախեմ... Ա՛հ, խօսում էր
Առասպելում, որ կորան
Այդպէս անմահ շատ երգիչներ...
Ահա՛, ինչ-որ սուր քրքիջներ
Հասնում են իմ ականջիս...
Նրանք վերելից են գալիս...
Աստածներն են վրաս ծիծաղում,
Արուեսակը, Արամազդ...
Ի՞նչու սիրտըս չէ խաղաղում.
Պատառելու է պատրաստ...
Այո՛, այո՛... մի տըխուր օր,
Նոյնպէս տըխուր, ինչպէս այսօր,
Երբ ես երգում էի սէրըս,
Գեղեցկութիւնն Փածօնի,
Թափւում էին արցունքներըս,
Բայց նրա պատկերը կենդանի
Ես չըտեսայ իմ դիմաց,
Ինչպէս այսօր... Օ՛, կամաց,
Մի խանգարիր լըռութիւնը.
Սրտիս ձայնն եմ ես լրսում...
Ա՛հ, ո՛չ. թող է նրա տրոփիւնը,
Նա ինձ ոչինչ չէ ասում...

Եւ ասես վիթ մի վիրաւոր,
Յանկարծ մի կողմ նա ցատկեց
Ու Հեռացաւ... մինչ սըգաւոր
Քնարին նորից նա զարկեց:
Եւ գետակի կարկաչներով
Դալլալիկներն Հոսեցան.
Մրմունջ, տրտունջ, Հառաչներով
Համատարած սահեցան...
Իսկ նա կոյսին էր Հետևում
Տըխուր աչքով ու անձայն:
Եւ այդ ժամին՝ սրտի ցաւում՝
Նա անիծեց իր ունայն
Կեանքի օրերն լաւագոյն,

*) Տես Տարազ № 24.

Թանկագին հիւրի գալուտը.

Նկար Փերկեցի.

Ծաղրանքն իր ճակատագրի,
Բախտը լքած մի տարագրի,
Եւ ո՞վ կասէր,— դառնաթոյն
Սէրն անմահ դիցունհու,
Իր սրտի մեծ տիրուհու:

IX

Երկնածիրը գունատում է.
Թեթեւ մէղր փարատում է:
Դժգոյն լուսինն, արծաթի պէս,
Կապոյտ երկնի լուռ խորում
Մընացել է պաղած կարծես,
Մինչ իր կրքակն է վառում
Պայծառ աստղը վաղորդեան:
Դեղեցկութիւնն բընութեան,
Երկինք, երկիր ու ծովը
Սըթափում են կախարդական
Մի երազից: Նուրբ հովի
Մեղմ սահում է, չիմանալով
Իր համբոյրին գայթակղական
Ուր տալ հանգիստ: Ողջոյն տալով
Արշալոյսին, թռչունների
Ձայների տակ երգում է
Երկիրն համայն: Ոչխարների
Հօտը խաղաղ նիրհում է,
Հորիզոնում նըկարելով,
Ալիքների պէս շարւելով:
Հովիտ, լեռներն ու դալարի
Հանդարտութիւնը տարած
Վըճիտ երկնի լայն կամարի
Փաղաքշանքի տակ մարած:
Դեռ կիսաշունչ են, սառած:
Քընաթաթախ պատանի
Հովիւն ըսկսաւ ածել շրէին
Եւ իր հօտին ընտանի
Ձայնով երգել: Որպէս առւին
Խոխոջները արծաթաձայն,
Կլկլացնում է նա յոտակ.
Մերթ շրէի և մերթ իր ձայն
Հնչում են քաղցրը նըւազ:

Հովիւի երգը.

Այս գիշերւան երազում
Վախ կար հոգոյս, իմ հոգոյս:
Լուսինն նրա հետ էր խօսում
Անուրջի մէջ խորասույզ.
Եղեգնը մեղմ լալիս էր,
Եղեգնում աստղն էր դողում,

Երկնքից ցած գալիս էր
Ջրերի մէջ ու լողում:

Հեռուն ծովի երեսին
Վառւեց, մարեց ինչ-որ հուր.
Հուշանն հետը նարկէսին
Ափին լացին, ահ, տըխուր:

Եւ այդ երազն եթերքից
Իջաւ թեւի վրայ հովի
Եւ ընկղմեց իմ երգից
Մէջը սիրոյ խոր ծովի:

Ասես ոգի թափառական,
Իբրեւ անկոչ մէկ ուրւական,
Փաօնն դէմքով տխրամած
Հեռում ահա երևաց:
Լըսեց երգը, և իր քայլը
Ուղղեց դէպի հովիւը,
Մինչ առաջին սփռեց փայլը
Լեռան հտից արևը:

Փ ա օ ն

Հովիւ, երգածդ ինչ է:

Հ ո վ ի լ

Ամեն
Բանում Մէջ և մահ:

Փ ա օ ն

Այո, ունեն
Այդ երկուն էլ նոյն իմաստը.—
Վախճան, ուր միշտ լանգում է
Ամեն բան... Մեծն Արամազդը,
Որ վերն ահեղ թնդում է,
Քեզ ներշնչեց այդ հոգին:

Հ ո վ ի լ

Դիշերն առւի լալագին
Դեղեկն խօսեց այդ իմ սրտին:

Փ ա օ ն

Ո՞ւմ համար է այդ մեղեդին:

Հ ո վ ի լ

Սրտիս համար... Նոյնպէս լուսնի
Եւ աստղերի, և ծաղկի
Այս առաւօտն որ կըբուսնի
Ու կըբացւէ, թռչնակի,
Որ հետս մէկտեղ կանչում է,
Ծովի համար, որի քնէած

Հորիզոնում հանգչում է
Մոլար նայեացքը՝ ընկղմած
Անուրջի մէջ.— Նոյնպէս մի գոյգ
Աչքի համար՝ թուիլիչ ու մոյգ,
Սև սաթ անփոյթ գանգուրների,
Որ շրջանակ են պատած
Նուրբ դէմքի շուրջ... Գառնուկների
Հետ գիւղ էի ես մըտած,
Երբ յանկարծ լոկ մի վայրկեան
Տեսայ նըրան. երկչոտ աչքով
Ինձ լուռ նայեց գողտրիկն այն,
Նայեց, խնդաց արծաթաձայն
Ջարկով, լրուեց, մի նայեացքով
Մեկամաղձիկ, խօսուն, խորունկ
Նորից նայեց— անհետացաւ...
Անցան օրեր, անցաւ դարունք,
Էլ նա աչքիս չերևեցաւ...

Ք ա ո ն

Հովիւ, որ մի վայրկեանական
Տեսիլն անգամ գիտես սիրել,
Որ նըւագով գերբընական
Գիտես նըրան քո դէմ բերել,
Ասա, ինչ ես զգում՝ սիրելով:

Հ ո վ ի լ

Անոյշ տանջանք, որ գերելով
Հոգիս, սիրցնել է ինձ տալիս
Ամենայն բան...

Փ ա ո ն

Գուռ չես լալիս,
Այլ բերկրում ես, ասա, արդեօք
Կարծում ես որ բախտով ժպտուն
Երջանիկ ես...

Հ ո վ ի լ

Ի՞նչ հարց... Անհոգ
Ու երջանիկ, իմ զըւարթուն
Գառնուկի պէս: Այնպէս չէ,
Երջանիկ եմ... Աղաչե
Արամագոյից իմ բախտը:
Բընութիւնն է զըրախտը.
Ես ապրում եմ վառ աստղերի,
Լուսնի հետ և իմ տաղերի,
Գառնուկներիս, որ ինձ այնքան
Ընտանի են. իմ պատական
Ձրներէս հետ, որ միակ
Ընկերներս են հաւատարիմ,

Սիրում ինձ իբր մօտ մըտերիմ.
Ե՛ւ գետերը, և՛ սոխակ,
Ե՛ւ արծազանքն երգերիս,
Եւ տեսածըն աչքերիս—
Ահա աշխարհն իմ սիրուն,
Կեանքը սրտիս վառվրուռն:
Երջանիկ եմ իսկ ըզգում
Իմ կեանքում և փափագում:

Ք ա ո ն

Գուցէ... Բայց դու բախտաւոր ես
Լոկ քեզ համար... Իսկ կարող ես
Արդեօք ըզգալ քեզ երջանիկ
Երջանկութեամբն ուրիշի...
Չէ. դաշտային դու շուշանիկ՝
Աճում ես լուռ մի խորշի
Մէջը, շարքին քեզ նըման
Ծաղիկների, որոնք նոյնպէս
Օտար ու խորթ են քեզ, ինչպէս
Ինքըդ նըրանց...

Հ ո վ ի լ

Ջարմացման

Հանելուկ է ասածը...
Չըզգիտեմ ես... Ա՛հ, իմ հոգին
Չըւիտմս է, լըսածը
Երգումս պահած է իմ հոգին...

Փ ա ո ն

Աւաղ, նըրա արտասուգին
Կլկոցներով կարող չես լալ
Գուռ տանջանքները դառնագին
Ուրիշների, որ ունենալ
Քեզ պէս զըրախտ չեն կարող:
Երջանիկ ես դու քո անմեղ,
Քո անգիտակ ու սիրող
Հոգովըդ, բայց միայն այստեղ
Բընութեան մէջ և քեզ համար...
Միթէ՛ կարող չէ մեր աշխարհ
Լինել նոյնպէս բախտաւոր,
Հասուն, գիտակ մի հոգով...

Եւ այդ հարցը՝ սըգաւոր
Սրտով, յուզած մի մտքով՝
Տալով ինքըն իրան, Փաօնն
Աչքը գըցեց խոր հորիզոնն
Ու հեռացաւ— թափառական,
Տարագրւած մէկ ուրւական:

Ա. Լ.

(Կրտսերուհակի)

ԱՄԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

Նկար Քրիստոփոր

Հ Ո Վ Ի Ն Ե Ր Գ Ր

Վ Ո Ջ Մ Ն Ի Ն Ա Ն Կ Ր

ուրսը հովը կողմայ իր երգն անաւոր,
Թաւալելով միջոցին մէջ անդադրում
Արհաւիրքը իր վայրենի խաչերուն՝
Որ կըմալիւին, կիյնան գետին վիրաւոր:
Ականջ կուտայ. Գիշերը լուռ, երկնամիտ,
Երգն՝ զոր հովն պսոսցնէ ամէն ոյի,
Յորհանգներով՝ խի՛ս, գալարուն, ամենի,

Նոյնզմերու խօլ վագֆին պէս քառասուրի:
Ու մութին մէջ գուժկան բուերը կուլան
Կասկած հովին ոռնումներուն սակ երկաւր,
Խառնելով խուլ, իրենց վայունը սրկար,
Հովին ուռած եւ ոսոսուն երգին լա՛յն:
Իսկ ես մեմա՛կ, կ'ունկընդերմ անձա՛գին
Սրսիս՝ որ իր խորքերէն կընծծծէ,
Անձրեւելով մէջս տարաւի մը թախիծէ:
Հին յուերու զարթնումն՝ սակ ցաւագին:

ՏԻՒՐԱՆ ՍԷՆՈՒՆԻ

97, յունիսի 25. Ժ ը ն ե ռ .

Մի առաջարկութիւն

Քանի որ այժմ ամեն տեղ զբաղ-
ւած են գաղթականներով և Եւրոպան
աշխատում է հաչ որբերի համար ա-
պաստարաններ հիմնել զանազան կող-
մերում և հոգ է տանում հաչ որբերի
վրայ, մենք հայերս արդեօք երբ
և իցէ մտքներովս անցկացրինք, որ այդ
բարբարոսութեան դժբախտ զոհերի
մնացորդները ոչնչանում, կորչում են
մուրացկանութեամբ պարապելով—
Թափառելով փողոցներով, և զանա-
զան միսիօնարների որբանոցներում ու
ապաստարաններում ապրելով, և մի
օր հայութեան համար անպէտք ան-
դամներ պատրաստում. և մենք այդ
բաներում ոչ մի հիմնաւոր օգնութիւն
ցոյց չըտւինք: Պաղթականներին շը-
պըրտեցինք մեր աւելորդ կոպէկները
և մի քանի կտոր հին շորեր, կարծե-
լով թէ արդէն պարտքներս կատարե-
ցինք, վերջացրինք—գաղթականներին
փրկեցինք անգուժից: Դեռ վտանգը
բոլորովին չի անցել, ուստի պիտի
ցոյց տանք մեր ընկերասիրական և
մարդասիրական պարտականութիւննե-
րը խեղճ զոհերի դժբախտ մնացորդ-
ներին—գոնէ մեր երկրում ապաստա-
նաճներին:

Դեռ քանի որ մեր երկրի սահման-
ներում գաղթականների հոսանքը չէ
դադարել և եղածներն էլ չեն ուզում
վերադառնալ թշուառ ծննդավայրը, առ
այժմ վերադառնալու էլ յոյս չըկայ,
ուստի լաւ կըլինէր, որ մեզանում
հիշտ տեղեկութիւն ստացւէր գաղթա-

կանների մասին. մանրամասն գրէր,
թէ գլխաւորապէս որ նահանգից, դա-
ւառից, գիւղից են. քանի ընտանիք
են գաղթել, քանիսն են արական, քա-
նիսն են իգական, դրանցից քանիսը
փոքրիկ են. որքան տղաներ են և
որքան աղջիկներ: Որքան էին փախած
ժամանակ, որքան են մնում այժմ.
Փախածների պարագմունքը մեր երկ-
րում ի՛նչ է: Այդպիսով մենք կունե-
նանք մեր երկրում տեղաւորւած գաղ-
թականների ընդհանուր տատիւտիկա-
նաւարակութեան տեղեկութեան հա-
մար կարելի է տպագրութեամբ հրա-
տարակել և ծախել ապագայ հիմնե-
լիք ապաստարանի օգտին:

Այդ բանը գլուխ բերելու համար
կարող են նպաստել մասամբ Բարեգ.
ընկ. տեղական վարչութիւնները, մա-
սամբ էլ՝ Խորհուրդը: Դրանց հետ մի-
աժամանակ կարելի էր իմանալ որբերի
և աչրիների թիւը: Դրանց մօտաւոր
թիւը գտնելով, կարելի էր ապաստա-
րաններ հիմնել:

Ամօթ է, որ մենք մեր թշուառ եղ-
բայրների անտէր, անօգնական որբերի
համար չենք մտածում, այն ինչ եւրո-
պացիք արդէն հազարաւոր վերստեղ
կտրելով՝ անցնում գնում են Պարսկաս-
տան և Տաճկաստան, հիմնում են որ-
բանոցներ, ապաստարաններ. իսկ մենք
տեսնում ենք գնացողներին, բաց սա-
ռըն անտարբերութեամբ գովում ենք,
որ եւրոպացին մեզ համար բարիքներ
է դործում: Իսկ մենք ձեռքներս ծալած՝
սպասում ենք որ մեզ մօտ մնացած-
ներին էլ դան վերցնեն, տանեն դար-

ձեալ կամ իրանց երկիրը կամ Պարս-
կաստան: Քանի դեռ ուշ չէ, գոնէ մի
շօշափելի օգնութեան ձեռք մեկնենք
մեզ մօտ գտնւածներին, հաշկական
կենդրոններում հիմնենք ապաստա-
րաններ և որբանոցներ:

Հ. ԲՈՒՌՆԱՋԵԱՆՅԱՆ

ՄԵՐ ԿՈՒՐՈՐՏՆԵՐԸ

Մինչդեռ Եւրոպացի զանազան գլխ-
նականներ շարունակ ճանապարհոր-
դում են Կովկասում և շատ յաճախ,
շնորհիւ տգէտ թարգմանների, իրանց
տեղեկութիւնները, հետազոտութիւն-
ները բոլորովին աղաւաղւած հրատա-
րակում, մեր ձեռնհաս բժշկները,
բնագէտները արհամարելով երկրիս
բնական հարստութիւնները, իրանց աչ-
քերը յառած արեւմուտքին՝ անհրա-
ժեշտ դէպքերում այնտեղ են ընտրում
ապաստարան իրանց հիւանդներին
կազդուրելու, իրանց հետազոտութիւն-
ներն անելու:

Հարաւային Ֆրանսիան և Իռա-
լիան համարում են լաւ ձմերանոցներ
շատ հիւանդների համար: Իւրաքան-
չիւր տարի տասնեակ հազարներով
Ռուսաստանից հիւանդներ են ուղարկ-
ւում Նիս, Մանսոն, Ֆան: Սակայն նա,
ով եղել է այդ կողմերը և իր աչքով
տեսել այն բիւր անշարմարութիւննե-
րը, որոնց ենթակաջ են մեր հիւանդ-
ները, նա երբէք չի թողնիլ Կովկասի
շատ առողջարար և յարմար դաւառնե-
րը, ու առողջութիւնը վերականգնելու
համար չի գնալ Եւրոպա: Ո՛վ է տեսել

Սակիսումը իր բնական սքանչելի շրջակայքով: Ինչով է պակաս Սուխումը Նիսից, Մանսոնից, Փանից: Կլիման լաւ, բուսականութիւնն աւելի հարուստ քան այն կողմերում, թէև անմշակ: Մանսոնի, Փանի հիւրանոցներում իսկ ձմեռը պատուհանները լաւ չեն ծածկուում, չրկան օրինաւոր վառարաններ, շինութիւնները ամուր չեն, պատերը բարակ և մի փոքր ցուրտ եղանակին հիւանդները աւելի վատթար վիճակի մէջ են ընկնում:

Մենք չենք խօսում առաջիկա Եւրոպայի ամառանոցների, հանքային ջրերի մասին. նրանք էլ ունին շատ պակասութիւններ մանաւանդ այնտեղ գտնուող շարատան բժշկիկների շնորհիւ այնտեղ եկող հիւանդները չաճախ են թակալ չեն նոցայէս կողովուտների և եղած առողջութիւնն էլ կորցնում են:

Սրանում մենք չենք ժխտում Եւրոպայի կուրորտների անհրաժեշտութիւնը, բայց դրականապէս կամենում ենք ասել, որ մեր Կովկասում կան շատ վայրեր, որ անհամեմատ չարմար կլիմայ և ջուր ունին քան Եւրոպայի կուրորտները:

Մինչդեռ Աբասքումանը շնորհիւ նրան, որ մեր Թագաժառանգ Մեծ Իշխանի սկսել է հուլիսի իբրև լաւ ապաստարան որոշ հիւանդութիւնների համար, ձուռու մօտ գտնուող Թքուջուր մեր կուրորտը դեռ ընկած է անօգուտ: Սակայն գաղտնիք չըպիտի մնայ, որ Թքուջուրը իր կլիմայով, բնական դիրքով և հանքային ջրերով Աբասքումանից բարձր է պերագասւած:

Ձուռուց 18 վերստ հեռաւորութեան վրայ է գտնուում Թքուջուրը, շրջակայքը կաղնի խիտ անտառ, լիքը երգեցիկ թռչուններով, որ տգիտութեան շնորհիւ մինչև վերջին ժամանակներս էլ անխնայ կտրտել են: Երկինքն աւելի ջինջ, քան Սիցիլիայում, օդը բիւրեղի պէս թափանցիկ, անուշաբույր, խոտը թաւիշ, ծաղիկները զարմանազան: Յունիսին և Յունիսին մանաւանդ սքանչելի: Ունի երկաթի ջրի մի քանի հանքեր, որոնք բոլորում են գետնի տակից և իսկական սեյսեր, որ ժայռի միջիցն է բղկում: Սաստիկ առողջարար և մարտդական է: Օրական այդ ջրից մի քանի բաժակ խմողը 4—5 անգամ կարող է շատ կուշտ ճաշել: Բանում է մեծ ախորժակ: Եր-

կաթի ջրից վաննաներ են ընդունում և խմում են. օգուտը սակաւարիւնների համար մանաւանդ ափ աշկարա է. 8—15 վաննա իր հզօր ազդեցութիւնն է անում:

Տարաբախտաբար չրկան այստեղ չարմարաւոր շինութիւններ: Ձուռում յայտնի կալաճատէր քիմիկոս պ. Մ. Ամբումեանն ունի մի չարմար տուն, որ իւրաքանչիւր տարի ընդարձակում է և մի տուն էլ պարսից արքայզն Քիզա-Ղուլի Միրզի ժառանգներն ունին: Եկորները ապրում են վրաններում: Քսան-քսանհինգ տարի սրանից առաջ շնորհիւ բժիշկներ Լոսիւնի (որն գտել է այստեղ սեյսեր ջրի ակը) ու պ. Մովսէս Աբաբեգեանի, որ բոլոր շուշեցի հիւանդներին ամառն այն տարիները ուղարկում էր Թքուջուրը, այստեղ համեմատաբար կեանք կար և երբեմն հարիւրաւոր ընտանիքներ էին գալիս: Իսկ այժմ բարձի թողի արած այդ հրաշալի կուրորտը՝ մեր ունեւոր դարաբաղցիները իրանց հայրենիքից դուրս են որոնում ամառանոցներ, որ ըստ ամենայնի անչարմար են և ստոր Թքուջուրից: Պետական կալաճաների մինիստրութիւնն արդէն ուշադրութեան է առել այս անհրաժեշտ կուրորտը և ներկայ տարւանից ցանկացողներին հող է բաժանում սաժէնին տարեկան հինգ կոպէկ տուրքով, որպէս զի տներ կառուցանեն: Երկու տարւայ ընթացքում շինութիւն չանողը կըզրկւի վերցրած հողից:

Ջատ ցանկալի էր, որ մեր ունեւոր բազաւնակ դարաբաղցիները հող վերցնէին այստեղ և կառուցանէին վիլլաներ հալկական ստիլով:

Ձուռուց եօթ վերստ հեռաւորութեան վրայ էլ գտնուում է Խանէնդի աւանը, հրաշալի ձմեռանոց կրճքի հիւանդների համար:

Խանէնդուց երկու վերստ հեռու՝ Խալիթալի գետի վրայ, Մագի կամրջի մօտ գտնուում է բժիշկ Մ. Աբաբեգեանի ագարակը, խաղողի այգին, մեծ անտառը, ջրաղացները և այլն: Այստեղ ԲԺ. Աբաբեգեանը կառուցանում է օրինակելի հիւանդանոց-պանսիօն որոշ հիւանդութիւնների համար և նրա բժշկուհի դուստր օր. Աննա Աբաբեգեանը, որ անցեալ տարի Եւրոպայում աւարտել է բժշկութիւն և տեւ զովտորութեան քննութիւն, վերադառնալու է այս աշնան հայրենիք ու իր

հմուտ բժիշկ հօր հիւանդանոցում ստանձնելու տեսչութիւն:

Անշուշտ Թիլիսի և Բագւայ մեր բժիշկները կաջակցեն փորձառու հօրը և աշխույժ, առույգ երիտասարդ դուստրը ու կըծաղկեցնեն այդ օգտակար և անհրաժեշտ հիմնարկութիւնը, որ նիւթապէս իսկ շատ ապահով է, քանի որ բժիշկ պ. Մ. Աբաբեգեանն ունի միլիօն արժեքող անտառներ և կալաճքներ ու կրթած զաւակներ, որոնք գիտեն և ճանաչում են իրանց շրջապատող ժողովրդի ցաւերն ու կարիքները:

ՄԻ ՔԱՆԻ ՆԿԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազգագրական Հանդիսի Բ. գրքի մասին.

Իմ նպատակը չէ քննադատել Ազգագրական Հանդիսի ամբողջութիւնը, այլ ես մատնացոյց կանեմ Վարանդա յօդաճի մի քանի տեղագրական և այլ սխալ տեղեկութիւնների վրայ, յոյս ունենալով հանդերձ, որ յարգոյ հրատարակիչն այդ նկատողութիւններն իր աւելանակիցներէից և տեղացիներէից կազմուող ժողովներից միում քննութեան առարկայ կըշինէ և ստուգելով թիւրիմացութիւնները՝ ճիշտ կըմտցնէ հոկտեմբերին հրատարակելիք հատորի մէջ իբրև վրիպակներ, որով աւելի ստուգապատում գործ կըդառնայ Վարանդան:

Վարանդայի տեղագրութիւնը կազմելիս՝ պ. Լալայեանն օգտուել է Մալար եպ. Բարխուդարեանի Արցախ գործից, և ինչպէս երևում է, առանց քննութեան ենթարկելու: Բայց ինչ է նշանակում օգտուել մի խոսկ գործից՝ լիովին հաւատ ընծայելով նրա ճշգրտութեան. միթէ Մալար եպիսկոպոսը չէ կարող սխալած լինել, կամ մինչև անգամ լսեղաթիւրած շատ բան: Վերցրէք օրինակ՝ տեղերի և այլ առարկաների անուանները. դրանք ոչ դարաբաղցերէն են, ոչ գրական լեզուով. ապա ուրեմն ինչ լեզուով են՝ Մալար եպիսկոպոսի, այն է գրաբար-դարաբաղցերէն (!) լեզուն, որից ամեն մի դարաբաղցու ճիշտ կըզայ: Իմ կարծիքով աւելի լաւ կըլինէր առաջ դնել դարաբաղցերէն անունը և ապա փակագծում նոյնը գրական լեզուով. օրինակ՝ Լեխնեցուց կեթ (Իշխանների գետ, ոչ թէ Իշխանագետ), Գիրքահիւնջ (ոչ թէ Բրդահինջ կամ Բրդաունջ), Ծրծախալ

(և ոչ թէ Ծծխաչ. որտեղ պէտք է սղել, այնտեղ չէ սղած, իսկ որտեղ պէտք չէ՝ սղած է. Վարանդայի որ գիւղումն են ասում Ծծխաչ. ճիշտ է, սղում է աւն Ծծխաչ բառի մէջ, բայց ոչ թէ ուղղականում, այլ միւս հոլովներում. օրինակ՝ Ծրծրխաչին, Ծրծրխաչեն, Ծրծրխաչան, Ծրծրխաչաւր, պէխէ, (ոչ թէ բեխի), պէփի (ոչ թէ բոխի), հնաւիկ (ոչ թէ հաճարիկ) և այլն:

Նետաքրքիր է իմանալ, թէ ինչ են նշանակում հրո-խնձորի, հրո-սանձի. ինչպէս երևում է, վարանդացոց քր-լիքնձորն ու sqգանն են: Ասացէք խնդրեմ, միթէ աւելուկը, շեպը, սա-միթը, բոխի (պէքին), ջրկոտեմը (ճրրկոտեմը), դաղձը (տեխսնը), ճրո-ճրոկը և այլն թփեր են, աւելուկը բացի համից էլ ինչով է զանազան-ւում թրթնջուկից (ոչ թէ թարթան-ջուկից), որ ինքնաբոյս ուտելի կանա-չեղեն է համարւած: Գետմասի (գիւ-լմասի կամ աւելի ճիշտը՝ Եարսըգմա-սի) եր արմասի=գետնախնձոր) բառն ինչերէն է: Տկողին և լկրթին մի-թէ ծառեր են, քանի որ նրանց ըն-կերակից ցրթին (ցրդի, այս ինչ է նշանակում), մասուրին (մըհսուրէն), կըծրսուրին և ցախաւելին թփեր են ճանաչւած (18—19):

Բայց սրանք մանր բաներ են, թէ և հարկաւ ունեն իրանց նշանակութիւ-նը և պէտք է ուղղել անշուշտ...

Տեղեկութիւնների մէջ կան սխալ-ներ և չափազանցութիւններ. ինձ այնպէս է թւում, որ այդ սխալները տեղ-տեղ կարծես թէ դիտմամբ են արւած. օր. «Սովորաբար մալխին էլ 3 անգամ ձիւն է գալիս (ձուռում), այնպէս որ մինչև այս ամսի վերջը վառում են վառարանները (17)»: Այս չափազանցութիւն է, և այն էլ շատ մեծ. մի քանի տարէնը մի անգամ մալխին հազիւ է պատահում, որ ձիւն գայ, ուր մնաց թէ՛ երեք անգամ, և ոչ էլ վառարաններն այդքան եր-կար վառում են:

Պ. Լ. Զուռւայ բնակիչների մասին պատմելով՝ վերջում երկուսի է բաժա-նում—հայեր և շիա մահմեդական պարսիկներ: Զուռում պարսիկ հետք անգամ չըկայ—նույն սխալն անում է և՛ Բաֆին. —միթէ այն ազգը, որ շիա է, անպատճառ և պարսիկ է. միթէ հայ-բողոքականները գերմանացի են

և ոչ անխառն հայեր, կամ ունգարա-ցիք աւստրիացիք են: Եթէ կարելի լինի օսմանցիներին պարսիկ անւանել, կարելի կըլինի պարսիկ (արի) համա-րել և՛ Ղարաբաղի թուրքերին (մոնղոլ), որ տաճիկների մի մասն են, որպէս իրար մասեր են Ղարաբաղի և Երևանի հայերը, տաճկահայը, պարսկահայն ու ուսահայը:

Թաղարի մասին գրւած է. «Կի-ման ցուրս է: Զատ անգամ մեռւոք պատում է ամբողջ Երջակայքը և գրկում անցորդին գեղեցիկ Երջակայքը դիտելու բաւականութիւնից»: Այս սը-խալ է՝ Նա Ղարաբաղի գիւղերից ամե-նասափն է (առանց չափազանցանելու եմ ասում), որովհետեւ չորս կողմից շրջապատւած է բլուրներով, «քամին չի խաղում», ինչպէս ասում են, այդ փոքր հովտի մէջ,—և շատ անգամ մշուշը սլատում է շրջակայքը, մինչ-դեռ այդ կողմից Նա չէ զանազանւում իր շրջակայ գիւղերից և մինչև անգամ աւելի քիչ է պատում մշուշով, քան թէ միւս գիւղերը, որոնք լեռան լան-ջերում կամ բաց տեղերում են գըտ-նւում. օր. Տոււի, Թաղավարդ և այլն: Յետոյ. «Եւ որովհետեւ (Թաղ-լարի) հողը մեծ մասով աւազոտ, շատ քիչ և պակաս արդիւնաբեր է, ուստի և (Թաղլարեցիք) պարապում են Նաւ ածխագործութեամբ»: Միանգամայն սխալ պատճառներ են առաջինը և երրորդը. պ. Լ. երևի աչքի առաջ է ունեցել Թաղարի շրջա-կայքում իր տեսած Ժայռերը և եր-բէք չէ տեսել Թաղլարեցոց հողերը, որ գիւղից մօտ 25 վերստ հեռու են: Ճիշտ է որ Թաղլարեցիներն աղ-քատ են, երկրագործութիւնից ստա-ցած արդիւնքը նրանց չէ բաւա-կանացնում, և բոլորը երկրագործու-թեամբ չեն զբաղւած, բայց միթէ պատճառը երկրի անբերրիութիւնն է. Թաղլարեցոց հողն ամենաբերրին է Վարանդայում, ամենագոյտ սեւահող՝ ազատ աւազի ամենաչնչին նշույլիցն անգամ, անուշ ջրերով. ճարտարի հո-ղը միայն գուցէ կարողանայ մրցել Բրգեւան—Մէլիգի հետ. որ շու-շեցին չըգիտէ, որ ճարտարի և Թաղլարի ցորենն է ամենալաւը: Բայց դեռ բաւական չէ հողի բերրիութիւ-նը ապրուստը միայն հողագործու-թեամբ հայթհայթելու համար. Նա չափից դուրս քիչ է: Թաղլարեցիներն

անասելի կերպով արագ են աճում. դարուս 20-ական թւականներին Հին Թաղլարից գաղթած 75 ընտանիքն այժմ 500 ից աւելի են դարձել, բայց հողը մնացել է նույնը և մինչև ան-գամ խլել մասամբ ուրիշ գիւղացի-ներին. ահա թէ ինչու Թաղլարեցին ստիպւած է ոչ միայն ածխագործու-թեամբ պարապելու, այդ ոչինչ, այլ դիմելու հրէշաւոր պանդխտութեան. գիւղի նոր աչք բացած երիտասար-դութիւնն ստիպւած է թողնել գիւղը և հեռանալ Անդրկասպեան երկրները կամ այլ քաղաքներ՝ գլխաւորապէս որմնադրութեամբ պարապելու:

(Վերջը միւս անգամ)

Պ Ա Ղ Տ Օ Ն Ա Կ Ա Ն

Բարձրագոյն հրամանով, Թիֆլի սի նահանգապետ, կամ երգէր, իս-կական պետական խորհրդական իշխան Գ. Դ. Շէրաշիճէն հրա-ժարւած է իր պաշտօնից, հա-մաձայն իր խնդրի:

Թիֆլիսի նահանգական դա-սարանի նախագահ Բիկովին հրա-մայւած է լինել Թիֆլիսի նահանգապետ:

Լ Ո Ւ Ր Ե Ր

Յուլիսի 11-ին Թիֆլիս ժամանեց ճանապարհների հաղորդակցութեան միւստր իշխ. Մ. Ի. Խիլկովը: Եր-կաթուղու կայարանում միւստրին դիմաւորեցին նահանգապետի օգնակա-նը, քաղաքագլխի և ոստիկանապետի պաշտօնակատարները, ճանապարհների հաղորդակցութեան աստիճանաւորները և շատ ուրիշ անձինք:

Կիրակի, յուլիսի 13-ին իշխ. Մ. Ի. Խիլկովը ուղևորեց Բորժոմ և այնտե-ղից Աբասթուան, յետոյ դիտեց Թիֆ-լիսից Կարս նոր շինուող երկաթուղու գիծը, վերադարձաւ Թիֆլիս և ուղե-ւորեց քաղաքիցս յուլիսի 18-ին Թիֆոնէթ և այնտեղից ռազմավիրա-կան ճանապարհով դէպի Վա-դիկաւկազ: Յուլիսի 12-ից նորին պա-ճառափալցութեան մօտ ընդունելու-թիւններն էին նշանակւած:

Վովկասեան շրջանի գորբերի հրամանատար և կառավարչապետ գեն. ազիւտ. իշխան Գ. Ս. Գոլիցինը չի սխալին Վովկասից Թիֆլիս կրկերադառնալ օգոստոսի սկզբներին և կարճ ժամանակով կրգնայ Կոչոր: Այստեղից իշխան Գոլիցինը կ'ուղևորուի Ղարսը, որտեղ նա ներկայ կրլինի Կարսի մօտ տեղի ունենալիք Սարիլամիշի և Արդահանի գորբերի ընդհանուր և մեծ զորախաղերին:

Բարձրագոյն շրջաններում մտադրութիւն կայ փոխելու Ռուսիայի հարկահանութեան սխտէմը: Արդէն վերջնականապէս մշակած է հարկահանութեան նոր նախագիծը և առաջիկայում կ'առաջարկուի պետական խորհրդի վաւերացման:

Այժմ Թիֆլիսումն է գտնուում Մոսկուայի համալսարանի պրոֆէսոր Ա. Ա. Տիխոմիրով: Սա եկել է Վովկաս երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստրի յանձնարարութեամբ. նա գիտեց այս օրերս Թիֆլիսի շերամապահական կայարանը և նրա բաժանմունքները:

Թիֆլիսի նահանգական դատարանը ներկայումս զբաղւած է տեղեկութիւններ ժողովելով այն անձանց մասին, որոնք ձեռնհաս կրլինեն երգեցող դատաւորներին պաշտօն վարելու Վովկասում առաջիկայում հաստատուելի երգեցողների դատարանում:

Վովկասեան զինուորական շրջանի գորբերի հրամանատարի օգնական գեն. լէյտ. Ֆրեդե օգոստոսի սկզբին գնում է Արդահան այնտեղ խմբւած գորբերը դիտելու:

Սուլթանը ներկայումս չունական հարցից զատ՝ ժամանակ է գտնում և ուրիշ աւելի լուրջ հարցերով զբաղւելու: Նա իբրեւ ամբողջ մահմեդական աշխարհի խալիֆ, դիմել է Բուխարայի, Ալժիրի, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի և հեռաւոր Արևելքի մահմեդականներին, որ նրանք հինգշաբթի օրերը հաւաքեն մզկիթները լսելու ուլէմների և բմամների քարոզները: Սրանք իրանց ծրագիրները ստանում են մուսուլմանների սինոդից, որ իւրաքանչիւր երեքշաբթի ժողովներ

է ունենում Երզրդ-Քեօշքում հրահանգներ մշակելու նրանց համար:

Յուլիսի 12-ին Թէհրանից Թիֆլիս եկաւ և ուղևորեց Վիեննա պարսից Ջահի ապիւտանտ Արշակ-խան Գորոյեան, որ նշանակւած է առաջին քարտուղար արտակարգ պարսկական դեսպանութեան, որը գնում է Դանիա և Զէզիա Օսկար և Խրիստիան Թագաւորին յայտնելու պարսից Մուզաֆար-էզզին Ջահի գահ բազմելու մասին: Արտակարգ դեսպանութեան առաջնորդը կրլինի պարսից Աւստրո-հունգարիայի լիազօր դեսպան հաջադի Նարիման-Խանը:

Այս օրերս Թիֆլիսով անցաւ և Ամերիկա ուղևորւած պարսից արտակարգ դեսպանութիւնը, յանձին դեսպան Մուշիր Ալ Սալթանէի և քարտուղար Գիւիդոն Բոյաճեանի: Այս դեսպանութիւնն արդէն վերադարձել էր Վաշինգտոնից, ուր նա չլւած էր յայտնելու Միացեալ Նահանգների կառավարութեանը Ջահի գահ բազմելու մասին:

Խարկովից ուղևորել են մի քանի ուսուցիչների և ուսուցչուհիների ընկերակցութիւններ Վովկաս, ճանապարհորդելու և ուսումնասիրելու մեր հարուստ, հետաքրքիր երկիրը:

Պետերբուրգում առաջիկայ օգոստոսին գումարւելու է ՎՈ միջազգային երկաթաւանակաւ ժողովը, որին մասնակցելու համար արտասահմանից կրգան շատ գիտնական մասնագէտներ:

Times-ի Սևաստապոլի թղթակիցը հաւատացնում է, թէ՛ ռուսական Չերնոմորեան նաւատորմի զրւած է այնպիսի դրութեան մէջ, որ նա պատրաստ է քանակելու ժամից յետոյ առաջ լողալու:

Դեսպանների Կ. Պոլսի վերջին ժողովներին ի միջի այլոց հարց է բարձրացրւած և Թոքատի կոտորածի մասին, որովհետեւ դեսպանները տեղեկութիւն են ստացել, թէ ոչ մէկը տաճիկները, որ մեղաւոր է ճանաչւած կոտորածների համար, մինչև այժմ պատժի չի ենթարկւած:

Ջարմանալի կրլինէր, եթէ պատիժը գործարկւէր. միթէ դեսպանները էլի

պիտի շարունակեն հաւատ ընծայել տաճիկ խօսքին:

Կարսից Երևան առանձին երկաթուղու գիծ է անցկացնելու. այդ նպատակով արդէն հետազօտութիւններ են կատարւում:

Ամսոյս 12-ին տեղի ունեցաւ Վանքի բախում Վիլնայում վախճանած գեներալ Դ. Բ. Տեր-Մասառեանի բախումը: Երկարուղու կայարանից նա յուղարկաւորւեալն դիմաւորեցին Մինգրէլեան գնդի մի վազ, Թիֆլիսի կոմէնդանտ, գեներալներ և ուրիշ բարձրաստիճան գիւնուականներ: Դիակր դադաղ իջեցնելու ժամանակ երեք անգամ հրացանաձուլքիւն եղաւ: Նա բաղւեցաւ Յ. Խասիսեանի և Պ. Եզմայեանի զինակների մէջ տեղը: Թաղմունք ներկայ էին բացի գիւնուականներից և բազմաթիւ շարգողներ բաշ զօրապետի:

Յուլիսի 17-ին Թամոյեան եկեղեցու գաւթում տեղի ունեցաւ Կասարիմ Գ. Թամոյեանի քաղումը: Նա վախճանեց յուլիսի 13-ին 78-ամեայ հասակում: Հանգուցեալ Թիֆլիսի յայտնի բարերարութիւններից է. նա դեռ իր ամուսնու կենդանութեան ժամանակ իր հաւելով կառուցել է Կուկիայում Թամոյեան Ս. Աստածածնայ եկեղեցին. նա բախում գտնւած երկաթեան տուր և մի շարք խանութներ կապել է եկեղեցուն: Վերոյիւսեալ շինութիւններից մէկի մէջ է Թամոյեան աղջկանց ուսումնարանը, իսկ երկուրդ շինութեան և խանութների եկամուտը յաւակցրւած է այդ ուսումնարանի պահպանութեան համար: Բացի սրանցից հանգուցեալը հոգեւոր կսակ է քողել, որով նկրում է. 1) վերոյիւսեալ երկու տներ և խանութներ Կուկիայի եկեղեցուն և ուսումնարանին. 2) Հալաբարի ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցուն 1,000 ռուբլի. 3) Թիֆլիսի կոյրերի ուսումնարանին 500 ռ. 4) երկու ազգականութիւններին իր երեք մի յարկանի խանութներ, որոնք գտնւում են Թիֆլիսի 5-րդ և 6-րդ քաղերում, այն պայմանով, որ նրանց մանից յետոյ այդ կալւածները կրկին մնան Կուկիայի ս. Աստածածնայ եկեղեցուն:

Պարսից պրինց Ամիր-խան Սարդարը, որ Ջահի կողմից պատգամաւորութեան իբրեւ առաջնորդ էր գնացել Լոնդոն, ներկայ գտնւելու Թաղուհու չորեքշաբթի հանդեսներին, եկաւ Թիֆլիս և օրերս ուղևորւեց Թէհրան: Պատգամաւորութեան թարգմանիչն էր հաջադի Յովհաննէս խան Մասէհեան:

Արդարադատութեան մինիստրութիւնը շուտով կրկերջացնէ Անդրկովկասի հողերի բաժանման մասին եղած աշխատանքները:

Ներկայումս Բագուում է գտնուում Պարսկաստանի Էնզելի-Ղազինեան երկաթուղի կառուցանող ինժ. Գլինոցեկին: Նա արդէն նստարական պայման է կապել կապալառուների հետ այդ ճանապարհը շինելու համար:

Այդ ճանապարհի մասին մանրամասն տեղեկութիւն մեր ընթերցողները կը գտնեն Տարազի Էնզելիից գրած թրդթակցութեան մէջ:

Արեւելագէտների XI միջազգային կոնգրէսը Պարիզում

Պարիզում առաջիկայ առնան կրկայանայ Արեւելագէտների XI միջազգային կոնգրէսը: Կոնգրէսը կը գումարէ Ֆրանսիայի հանրապետութեան նախագահի հովանաւորութեան տակ, պաշտօնաւոր նախագահները կը լինեն Զեկիայի Օսկար Բագաւորը եւ Անգլիայի Բագաւորացի: Հրաւիրւած են իբրեւ պաշտօնաւոր հիւրեր մի քանի միջնորդներ: Կարգադիր յանձնաժողովի նախագահն է Պարիզի Արեւելեան կենդանի լեզուների դպրոցի վերահստէ Զարլ Զեֆեր:

Կոնգրէսը կը բաղկանայ հետեւեալ 7 սեկցիաներից. I. Ասիական երկրների (Նոդկասանի եւ Պարսկասանի) լեզուները եւ հնագիտութիւնը. II. Հնաւոր Արեւելի լեզուները եւ հնագիտութիւնը. III. Մուսուլման աշխարհի լեզուները եւ հնագիտութիւնը. IV. Սեմիական ազգերի լեզուները եւ հնագիտութիւնը. Ասորեստան. V. Եգիպտական եւ Աֆրիկական լեզուները. VI. Յունաստան. սրա յարաբերութիւնները Արեւելի հետ. հիւզանդիոն. VII. Արեւելի ազգագրութիւնը:

Անդամակցական վճարն է 20 ֆրանկ: Ֆրանսիական երկաթուղիական վարչութիւնները անդամներին 50% զիջում են անում ճանապարհածախից:

Գրականական

Լսում ենք, որ շուտով առանձին գրքով լոյս կը տեսնի մեր ժամանակակից վիպասան Զիրվանգադէի Յաւագար վէպը, որ տարիներ առաջ հորիզոնում սպառնում էր լինելով մեր հասարակութեան մեծամասնութեան անձանօթ է մնացել եւ զրկել է այդ գեղեցիկ հոգեբանական վէպը կարգաւ բաւականութիւնը:

Մեր վիպասանը վերջացնելու վրայ է իր մի ընդարձակ վէպը՝ Սողոմ անունով:

Չուտով լոյս կը տեսնի ռուսերէն լեզուով Եղբայրական օգնութիւն վնասւած հայերին խորագրով գիրքը: Լրագիրներում հրատարակւած այդ գրքին մասնակցողների անուններից երևում է, որ նա շատ հետաքրքիր է լինելու, թէ նիւթի եւ թէ արտաքինի կողմից: Ի միջի այլ ռուս յայտնի գրողների՝ յօդւածներ ունին նաեւ Լ. Ն. Տոլստոյ, Վ. Գ. Կորոլենկո, Մամիկ-Սիբիրեակ, Ժեմչուժնիկով եւ այլն. կան եւ հայ գրողներից մի քանիսը:

Գիրքը շքեղ կը լինի, զարդարւած պատկերներով: Գրքին կցւած կը լինին Ալազուլսկու ինքնուրոյն նկարները, Սուրենեանի ծաղկատառերը, Անգլերկովսաից եւ Հայաստանից տեսարաններ, տիպեր, յայտնի անձանց պատկերներ եւ այլն:

Այս գրքի վաճառումից գոյացած արդիւնքը յատկացւած է տաճկահայերի օգտին:

Սոյն թւի սեպտեմբերի 1-ից կըսկըսի լոյս տեսնել Մոսկւայում մի նոր ժողովածու, Նոր-Փարձ խորագրով գրական-քննադատական լեզուութեամբ: Տարին լոյս կը տեսնի երկու անգամ. բաժանորդ գրողների համար առաջին գրքի գինն է 50 կոպէկ: Հրատարակէն է Յովհաննէս Զահնազարեան:

Խառն լուրեր

Հեռագիրները այնպիսի լուրեր են բերում Կ. Պոլսից, որից երևում էր, թէ մեծ պետութիւնները ինչպէս են կրէտէին տալիս ինքնավարութիւն: Ահա թէ ինչ. Ջեադ փաշան նշանակել է Կրէտէի գորբերի հրամանատար եւ բարձրաստիճան քաղաքացիական պաշտօնեաների եւ սպաների հետ մեկնել է Կրէտէ: Համայնքների պայտուռը կը զոհնէ յայտնում է այդ մասին, թէ Ջեադ փաշան իր հետ տարել է զէնքեր եւ ռազմամթերք, իսկ գորբեր ոչ, որ չէր թողատուրի Անգլիայի կողմից: Ջեադ փաշան պէտք է օգնէ ծովակալներին Կրէտէի վրայ կարգ վերականգնելու (!)...

Դրան առաջարկութիւնը՝ Կրէտէ գորբ ուղարկելու՝ լուրջ ընդդիմութեան է հանդիպել Ռուսիայի եւ Անգլիայի կողմից:

Ջեդդէում ժանտախտն արդէն

վերջացած կարելի է համարել: Քսան օրւայ ընթացքում հիւանդութեան ոչ մի դէպք չի պատահել:

Կ. Պոլսի դեսպանների գոհացուցիչ բանակցութիւնները Տաճկաստանի եւ Յունաստանի մէջ խաղաղութեան դաշն կը ելուէլի: Ելի շարունակւում են: Բուխկղէրէում դեսպանների առանձին խորհուրդներ են տեղի ունենում, իսկ յետոյ Թոփխանէում նիստեր կազմում խաղաղութիւն հաստատելու մասին: Արդէն քանակեցրորդ նիստն է այդտեղ տեղի ունենում: Խաղաղութեան դաշն կը ելուէլ համար—հեռագիրների ասելով—էլի երկու նիստ տեղի կը ունենայ:

Պատերազմական տուգանքը որոշւած է մինչև չորս միլիօն տաճկական լիրա, որի մէջ հաշւած են եւ վնասւած կալածների վարձատրութիւնը: Յունական յինանսների վրայ վերահսկողութիւն նշանակելու հարցը դեռ չի վճռւած:

Ֆրանսիայի Կ. Պոլսի դեսպան Կամբոնը գնալով Պարիզ՝ տեսակցեց Հանտոռլի հետ: Նա շուտով կը վերադառնայ Կ. Պոլսի՝ իր պաշտօնը վարելու:

Տաճկական նաւատորմից այնքան ողորմելի դրութեան մէջ է գտնուում, որ թիւ երկու անգամ հրաման է տրւած ծովը մտնելու, սակայն նաւային հրամանատարները հրաժարական ներկայացրին եւ հրամանը չը կատարեցին, պատճառ բերելով թէ նաւատորմից անպէտք է թէ լողալու եւ պատերազմի համար:

Արեւելեան խնդրի մասին Ֆրանսիայում լոյս տեսած երկու հատոր Դեղին Կրէտեր, որ բաժանեցին յիւանսական պարլամենտի անդամներին, առանձին հետաքրքրականութիւն չեն ներկայացնում պետութիւնների արեւելեան խնդրին վերաբերեալ քաղաքականութիւն մասին: Նրանք հետաքրքրական են իբրեւ նիւթ, որ պատկերացնում է այդ քաղաքականութեան ընդհանուր պատկերն արեւելի ներկայ ճգնաժամում:

Տաճկաստանի եւ Պարսկաստանի մէջ նորերս ընդհարում է պատահել հետեւեալ պատճառից. ամեն տարի, ինչպէս յայտնի է, պարսիկները եւ շիա աղանդին պատկանող մահմեդականները սովորութիւն ունին տանելու իրանց մեռելները սուրբ քաղաք Քեայբայա, որ գտնւում է Բաղդադից դէպի հարաւ: Հնդկաստանում ժանտախտ երևալու պատճառով, Դուռը, որի տիրապետութեան տակ է գտնւում շիաների սրբազան քաղաքը, այս տարի արգելեց զիւղների տեղափոխումը: Սրանից զրգուած՝ պարսիկներն անցան սահմանից, որ գրաւեն Քեայբայան եւ շիաների քաղաք Մեշխէդ: Այլի վերջերս Կ. Պոլսում մի նիստների

արտակարգ ժողով տեղի ունեցավ, ուր վճռեցաւ ուղիւմասում ուղարկել Պարսկաստանին: Եթէ երկու շաբաթուայ ընթացքում Պարսկաստանը չըհեռացնէ իր զօրքերը աչն տեղերից, Տաճկաստանը պատերազմ կըյայտարարէ:

Նամակ Պարսկաստանից

Էնզելի, 3 յուլիսի.

Էնզելին գտնուում է աշտմ սոսկալի դրութեան մէջ տեղական մահմեդականներին մէջ յուզմունք, իրարանցում է առաջացել: Կրթողութիւն, կրմիանանք, կըջարդենք, ցուցեր. կանենք. լսուում է կրօնամոլ, մոլեռանդ ամբօխի խուլ և տարօրինակ ձայնը. ով կարող է մեր երկրին մօտենալ, մեր հողին տիրել, մեր աշխարհը խլել մեր ձեռքից, մեծ է մարգարէի գօրութիւնը. Իրանի երկիրը անտէր չէ, նա ունի իր գլխի տէրը, իր պահապան հրեշտակը, աչն է Սընալը Զաման (ժամանակների տէրը), որ պիտի իջնէ երկնքից հրեշտակաց անթիւ գնդերով, հալածելու քրիստոնեաներին:

Մեր ձահը ոչինչ է, եթէ ոչ մի հասարակ իշխան, մի կառավարիչ Իրանի, մենք սպասում ենք միայն Մեծ Մարգարէի տեղապահ և սուրբ իմամի արժանաւոր ժառանգ մեր մեծ Մուշտալիդի հրամանին. թող նա գրի... թող նա յայտարարի... տես ինչէր պիտի անենք... ինչ որ արինք անգլիացիներին (ծխախոտի վերաբերեալ), նրանից վաղժարը պիտի անենք ռուսներին:

Ահա թէ ինչպիսի ցնորքներով լըցւած և նախապաշարած էնզելի (առհասարակ ամբողջ Պարսկաստանի) մահմեդականները կամենում են աչսօր մըցել մի հզօր պետութեան հետ. աչն պատճառով, որ իբր թէ Ռուսաստանը պատրաստուում է պատերազմել Պարսկաստանի հետ, պահանջելով Մեշեդ, Խորասան և Ասրպատական քաղաքները. նաև Գիլանի մի մասը՝ Ռաշտը և Էնզելին. և աչդ մտքով էլ բերած է Պարսկաստան Էնզելիից Ղազին շինւելիք խճուղու ճանապարհաչին ընկերութեան մեծ քանակութեամբ գինամիտը:

Դեռ երկու շաբաթ սրանից առաջ մի խումբ մոլլաներ իրանց ստորագրեալներով գիշերով գնում են մի ինչ որ սէյիդի մօտ, որպէսզի գիշերւաչ նոյն ժամին խուփութիւն բարձրացնեն Դողովրդի մէջ, յարձակում

գործեն ճանապարհաչին ընկերութեան տեղումս ունեցած ճիւղի վրաչ, քարութանդ անեն նրանց (ֆիսունեաների) բնակութիւնները և դինամիտը խրելով ծովը ձգեն, սակայն բարեսիրտ սէյիդը չէ համաձայնուում նրանց հետ. խորհուրդ չէ տալիս նրանց աչդ քաչն անելու և խրատելով խուփարարներին՝ ցրուում է իրանց տեղերը:

Էնզելիի 10—15 տուն հաչ գաղթականութիւնն աշտմ երկիւղ է կրում գազանացած մահմեդականների կատաղի վաչքենութիւններից. փողոցներով անցնելուց շատ անգամ սկսում են ցելս շարտել քրիստոնեաների վրաչ և զանազան հաչհոյանքներ թափել:

Պարսկաստանը գուցէ և վատ վիճակի ենթարկւի, եթէ Ձահի կառավարութիւնը ամեն միջոց ձեռք չառնէ պատժելու չարագործներին և խուփարարներին:

Էնզելիի Ղազին թաղում ռուսները կառուցել են հիւանդանոց, ուր կառավարութեան կողմից նշանակած բժիշկ և բժշկուհիները ընդունում և աչցելում են հիւանդներին ձրի. նոյն տեղում խճուղու ընկերութիւնը ճանապարհի գործածութեան համար, ասում են, դինամիտ պատրաստելու գործարան ևս պիտի բանաչ:

ԴԵՄԻՏԻ

Երգիծաբանական

Բ Ա Գ Ի Դ Ի Կ Ե Ա Ն Դ Ի Թ

Նոր բան ասած չեմ լինիլ, եթէ ասեմ, որ աչստեղ սարսափելի շոք է. կէսօրին երկնքից կարծես կրակ է թափուում. արդէն զգալի է՝ որ երկրնքում հոգեհ կաչ: Օդը, շոքը, սրա հետ միախառնւած և հագւի թողը, աչդ ամենը ձեռք ձեռքի տւած, որպէս ողջում եղբայրներ, որպէս ազնիւ բարեկամներ, գործում են ամենաբուռն եռանդով, մարդկանց առանց աչն էլ խոնջացած մարմինն աւելի ևս խոնջացնելու համար: Մանաւանդ թողը, հերիք է որ մի փոքր քամի բարձրանաչ, հերիք է, որ նա յաղթական գնացքով առաջ և յետ ընթանաչ՝ իր ցանկացած արշաւանքը կատարած, մարդկանց քիթն ու մուկը թողով արդէն շաղախւած կրկին: Նրա փոշին առատապէս, շերտ շերտ թափւած են աչստեղի փողոցներում, որոնց բարիքն անխտիր մատակարարում է ամենին...

հագուն առանց թողի: գոյութիւն ունենալու իրաւունք չունի. ահա

հէնց աչդ պատճառով է, որ աչստեղի քաղաքաչին վարչութիւնը ամենախիստ կերպով հսկում է, որ թողը... չըմաբրի, որովհետեւ հագուն աչդ բանից վնասել կարող է. Աչդ կողմից քաղաքաչին վարչութեան եռանդը միանգամայն նախանձելի է...

Ո՞վ է ասում, թէ բնութեան դէմ կռիւ մղելն անկարելի է. եթէ չէք հաւատում՝ համեցէք հագուն ինքներդ տեսէք, որ ասածս զուտ ճշմարտութիւն է: Աչդ բանի համար հարկաւոր է ունենալ միայն 5 կոպէկ, որ գնաք լողարան, և ինքզինքդ ծովը նետէք... Չըվախենաք, ծովը ձեզ իր տակը չի անիլ, շնորհիւ վեհափառ սուլ... ներողութիւն, շնորհիւ լողարանի չատակի գոյութեան. քիչ էր մնում... սուլթանի ողորմածութեան ասէի, որովհետեւ ականջներս սաստիկ ընտելացել են աչդ բառերին: Մեղքը Պոլսի լրագիրներինն է:

Ծովը, շնորհիւ վե..., ներողութիւն, քիչ էր մնում կրկին սխալէի. անի՜ ձեալ պոյսեցիներ, շնորհիւ 5 կոպէկի, ձեզ փաչկացում է, գուրգուրում է, հոփանում է, գլարճացնում է, մարմիններդ պնդացնում է, պնդացնելով կարող էք առաւօտից մինչև երեկոյ աչստեղ մնալ... եթէ միայն պարապ էք: Ոչինչ նախնական գործողութիւններ հարկաւոր չեն ծովը մտնելու համար, ինչպէս աչդ ցուց է տալիս Պարոնեանը (Տես Տարաչ № 24, Ծովու բաղնիք). միայն հարկաւոր է շորերը հանել և երեսը խաչակնքել (նշան քրիստոնէութեան) և ուրիշ ոչինչ. աչնուհետև ազատ էք մտնել նրա մէջ: Ցանկացողները կարող են և առանց աչդ գործողութիւնները կատարելու էլ մտնել ծովը...

Վաճառականութիւնն աչստեղ չափազանց զարգացած է. շնորհիւ վեհա... թիւհ, կրկին—շնորհիւ առևտրականների և... մանաւանդ ֆահաւանների: Սրանք իրանց դէմքերին, ինչպէս առևտրականները իրանց խանութի պատերի վրաչ՝ կպցրած ունեն «առանց սակարկութեան» խօսքերը: Պակասով ոչ ուրի չի կարելի: Որքան քահանայառևտրականն ուզեց՝ պէտք է տաք. աչպաչս ոչ իրաւունք ունիք մկրտելու (թրքութիւնից քրիստոնեաչ դառնալու մասին չէ խօսքս), ոչ պսակելու և ոչ էլ... մեռնելու, եթէ աղքատ էք: Իսկ հարուստներին իրակատար իրաւունք է տրւած, եթէ չեմ սխալւում նոյն իսկ հրամայւած է, որ աչդ օրէնքներին... չըստրկանան...

Ամեն բանով հարուստները իսկապէս երջանիկ են: Երջանիկ են և կինը, և ամուսինը, և իրանց ծառա-

ներն ու աղախիները, և՛ իրանց ծառայողներն ու ծանօթուհիները:

Տգեղ ամուսին, գեղեցիկ ծառայ, գեղեցիկ ծանօթներ, — ահա սրանց մէջ է կայանում կոռւք երջանկութիւնը.. իրանց տեսակէտից:

Տգեղ կին, գեղեցիկ աղախին, գեղեցիկ ծանօթուհիներ՝ փափկասուն օրիորդներ և բարեսիրտ տիկիներ, — միթէ սրանց մէջ չէ վավառտ ամուսնու երջանկութիւնը...

Տրտնջալու, գոգոհելու, մանաւանդ իրանց երջանիկ չըհամարելու իրաւունք ունին միթէ սրանք... կարծում եմ, որ ոչ: — Հարուստների առատաբաններն ու պատերը ձեզ վկայ...

Հարուստների երջանկութեան մի նմուշ ևս:

Բժիշկները գիշերը՝ 12-ից անց այլ ևս չեն բարեհաճում հիւանդին աչքելել, որովհետև գեղատները գիշերուայ այդ ժամերին գեղը շատ ուշ են պատրաստում, այնպէս որ մինչև առաւօտ հազիւ թէ պատրաստ լինի... Ահա այս գեղեցիկ պատճառաբանութիւնները նրանց իրաւունք են տալիս մարդասիրական պարտականութիւնից և ըզգացումից զուրկ լինելու...

Այս օրէնքը (տես իրանց սահմանած օրէնքները) ծանօթ... չըգիտեմ որ երորդ կէտը՝ նրանք այնքան սրբութեամբ են պահում, ինչքան տաճիկներն իրանց խոստումները...

Պէտք է այն էլ ասած՝ որ այս օրէնքին հպատակելու իրաւունքը միայն խեղճ մարդկանցն է վերապահւած... Հարուստները զրկւած են այս իրաւունքից...

Բ. Ա. ԲՈՒՐՆԱՅԵ

Բազու, 11 յուլիսի, 97.

Ընդդիմախօսութիւն

Մեծ. պ. խմբագիր.

Անապատներ խմբագրութիւնը իր հարազատների միջոցով մի արշաւանք է սկսել ինձ դէմ, լի գիտաւորեալ խեղաթիւրումներով. միւս կողմից այդ թերթը իր յատուկ քաղաքականութեամբ փակել է իր էջերը իմ գրածների համար՝ այնպէս որ ամենանշանկաւ ստիպւած եմ պատիւս պաշտպանելու համար զիմեյ ցէնզուրական օրէնսգրքի 139-րորդ յօդւածին, և քանի որ ամեն մի բանիմացի չափանի է որ այդ բոլոր լուտանքներով հին հաշիւներ է չարդարւում, ուստի գրութեամբս չափանում եմ ձեր պատ. թերթի մըջոցով, որ իմ անձի նկատմամբ այդ թերթում լույս տեսած ամեն մի գրաւարտանք անպատասխան պիտի մնան. թերթ՝

որ հայ գրականութեան և մեր ընտանեկան բարբերի ազնւացման համար Մոզա է քա ի նման գոհարներ է ընծայած:

Ընդունեցիք և այլն

Թեյաւ, 16 յուլ. 97. Ա. ՎՐՈՅՐ

Անորիզմներ

Ազնուութիւնը վաս գործածելով վասբաւում է. իսկ մոլութիւնը գործով երբեմն ազնւանում է:

Շեխապիր

Բարբարոսների մօտ հրաման սուղը մարդն է, իսկ Բաղաբեւած ժողովրդների մօտ — օրէնք:

Լաքուշե.

Մարդկանց մեղքերն ու ոնիրներ աւելի խաւսական են, քան ցրանց լարի գործերը:

Պաւկաշ.

Մարդս աւելի շուտ զգալուց կըղաղարի, քան յուսալուց:

Իւնգ.

Ով խորհուրդներ չէ ընդունում՝ ցրան օգնել ևս չի կարելի:

Վ. Շախիւհազէն.

Մանկանց մեծ սիրում եմ ո՛չ՝ քէ ցրա համար, որ ցրանք էլ մեզ են սիրում, այլ ցրա համար՝ որ ցրանք կարօտ են մեր սիրոյն:

Նայն.

մեր պատկերները

I

Թանկագին հիւրերի գալուստը.

Ճերեցի նկարից.

Հազիւ է յաջողում, որ նկարիչն այդպէս անմիան արեւսով, խոր հաղանդով եւ հմտութեամբ ներկայացնէ մեզ կեանքի աւելի մանր դէպքերը:

Տեսե՛ք նկարիչն որքան կատարելագործութեան է հասցրել իր վրձինը: Այդ պատկերի ճիգուրները կենդանի են եւ կարծես շնչում են: Հենց նոր կառնից իջած քանկագին հիւրերի գալուստը շփոթեցրել է ուրախութիւնից այն վտրիկ ընտանիքին, որ շեղ սենեակում հանգիստ մտել էր: Փոքրիկ երեխան արդէն քրուկոտալով առաջ է ընկել, հասել իր տատին եւ իր փափուկ, քաւ՝ շքունները դէմ արել ցրան: Պապն էլ ապաստում է իր հետքին, որպէս զի ինքն էլ գրկի իր քանկագին բոնանը:

Այդ մոմէնտը վերին աստիճանի կենդանի եւ նշգրիտ է արտայայտւած:

II

Անտանդնոյն.

Նկար Բրեքովսկու.

Տարագի ընթերցողներն արդէն ծանօթ են լեհացի նկարիչ Բրեքովսկու վրձինին: Նա շատ գեղարուեստէն է ճալիս բնութեան շեղութիւնը. ցրա գծած անտանդնոյնում է, աղմկում է իր հարիւրամեայ ծառերով եւ շնչում է գովարար ու դիւրական չննադութեամբ:

Այլ եւ այլ

Ներկայումս Շեխիան եւ մանաւորապէս ամբողջ աշխարհը օր աւուր սպասում են Արդիւի օղապարիկով ձանապարհորդութեան արդիւնին: Յանդուզն օղազնացը մօխուրդ ցրած գնէնու հիւսիսային բեւերը, յունիսի 29-ին Շախիւհազէնից իր երկու ընկերներով քարճացաւ օղապարիկով: Օղապարիկը հենց այն ուղղութեամբ սկսեց գնալ, ինչպէս ինքն Անդիւին կանխում էր, այսինքն միշտ դէպի հիւսիս: Ինչպէս տղարութիւն է, օղազնացներն իրանց հեն վարցնում են սուրհանդակ-աղաւթներ. երբ նրանք յաջողութեան կամ անյաջողութեան են հանդիպում, բաց են քողում նրանց, որով ինչեղով՝ ցամաքը, շեղեկացնում են քէ ուր են գնում օղազնացները: Հնուագիւրները հաղորդեցին, որ Շեխիւայում մի սուրհանդակ-աղաւթ են բռնել, բայց երեսաց որ դա Անդիւինը չէ:

Միւսիւն այժմ շեղեկութիւն չըկայ Անդիւին մասին, ո՛րք է նա, քէ մեռած: Անգլիական եւ ռուսական շոգենաւերը նրան եւ իր օղապարիկը գնէնու նպատակով չոդե՛ն են դէպի Ենիսէյի գետաբերանը — Միւրիսայի ափերը:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Մեռան. Հ. Բ. Բարեհանեցիք ծառնակել: Ծաղկածոր. Տ. Տ. Ա. Թէ ի՞նչու չենք կարող սպազել, — պատճառը տես ինքն 25-ը արդէն (Տարագ № 25, Սուրհանդակ): Իսկ եթէ անպատճառ կամեցում էք սպազել, եւ ձեզ գրաւորող քերթը հրաժարում է հիւրընկալել իր էջերում ձեր պատասխանը, այն ժամանակ պէտք է դիմէք գրանց. ասեանքն եւ ցրա միջոցով սպազել տա: Մենք կարող ենք սպազել իբրեւ յաւատարմութիւն. որա համար Տարագի իւրաքանչիւր տողին ունենալիոք (№ 8) տառով պէտք է վճարէք 25 կ.:

Բալախանի. Մճակ ընկ. բանուր: Մեր միջոցները իրաւունք չեն տալիս մեզ զիջումներ անելու եւ ցրանց, որով ընդունակ են աշխատելու եւ իրանց արիւն-ֆրիւնով վաստակածից վճարելու մի քանի կուպէկներ, մատուցումն ցրանալու համար: Հարիւր-իսուն օրինակ ձեր Սղաքիւր-Տարագ ենք տալիս ազգի զանազան հաստատութիւններին եւ ցրանց, որով ծառայում են ազգին, ցրա գրականութեանը: Սկզբից ընծայաբերել անգոր ենք, մանաւանդ զիսենք, որ ձեզ համար էլ ծանուրիւն չէ ամսական 50 կ. Տարագին եւ 25 կ. Սղաքիւրին վճարել: Ահա՛ ուղարկեցինք, իսկ քէ որքան էլ պիտի վճարէք, բարեհանեցիք կարողա՛յ մեր պայմանները, որ սպազուում են Տարագի առաջին երեսունը:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝

Տիգրան Նազարեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս և անհի

ԱՋԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԳԻՍԹ

Բ. զերբը

(520 էրես 26 պատկեր)

Գինն է 2 ր.

Բացւած է

ԵՐՐՈՐԴ ԳՐԱԴ

բաժանորդագրութիւնը

Իմի՛ Երբանդ Լալայան, Սյուսա և կամ Թիֆլիս՝ հայ գրադաճառանոցներին:

Առանձին գրով շոյս անան

Գէորգ Բարխուդարեանցի

ԲԱՆԱՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կարելի է ստանալ Կենդանական գրադաճառանոցում: Գինն է մէկ բութի, ճանապարհաճապարհով 1 բութ. 20 կոպ.:

10 օրինակից աւելի պահանջողները ճանապարհաճապարհ չեն վճարում եւ դիմում են պ. Մնացական Մարտիրոսեանցի տպարանը, Միֆայելեան փողոց, № 31. 5-2

Թիֆլիսի Կենդանական Կովկասեան եւ գաղազեան բաղաճների գրադաճառանոցներում ծախւում է

ԱՏՐՊԵՏԻ

«Ալմաստ» վէպ Բարձր-Հայոց կեանքից. գինն է. 2 ր. «Խել-Կարապետ» վէպ Հայկաթողիկեների կեանքից. 1 ր. «Զուռան» ողբերգ. օպերայի համար թուրք Հայոց կեանքից. 1 ր. «Սարգսի» ողբերգութիւն տաճկ. պատ. կեանքից. 30 կ.

ՊԵՏ. ՄԱՃՈՒՆՆԵՐ	
Բանաստեղծութիւններ	գին. 25 կ.
Վշտի աղբիւրից (սակաւած.)	5 >
Վաճառուում է Թիֆլիսում Կենդանական և Զ Գրեգորեանցի գրադաճառանոցներում. Բագու՝ Զիրազեանի և Երևան՝ Դադամեանի մօտ:	
Գումարով առնողներին զիջումն կըլինի	10-6

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱԴՈՐ ՀԻՒՆՆԵՐ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ): Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր. բացի կիրակի օրերից. ԱՌԱՌՕՏԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ-11-12 ժ. վերաբուժութեան, սիֆիլիս և վեներական հիւանդութիւններին:

Գ. Գ. ԶԻՎՈՎԱՆԻ-9-10 ժ. աչքի ներքին և նեարդային և Կին բժշկ. ԴՈՒՆԱՅԷՎԱ ՐՈՒԴԵՆԿՈ

-10-11 ժ. կանանց և երեխ. և Ի. Փ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻԶ 12-1 ժ. ա-

կանջի, կոկորդի, քթի և կրծքի և երկու-շաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ-12-1 ժ. ներքին, երեխայոց և նեարդային և երեք-շաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ:

Ա. Պ. ԿԱՐԱՎԵՏԵԱՆ-1-1½ ժ. ներքին և երեխայոց և ԵՐԵՎԱՆԵՐԸ

ՊՐՕՏԱՍԵՎԻԶ-5-6 ժ. երեքշաբթի և շաբաթ:

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ-5-6 ժ. երկու-շաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՈ-6-7 ժ. սիֆիլիսի, մէզի և սեռական օրգանների և ներքին և մորթի և

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՈ քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է ա-

նում մէզի, խիւի, արեան, կաթի և այլն: Վճար 50 կ. Համախորհրդի (կոն-

սիլիո մի) և օպերացիայի համար ա-

ռանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝ Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

Թարգմանում է Սերասեան Կնարյի

„МОЕ ЧУДЕСНОЕ ВОДОЛЪЧЕНИЕ“ հեղինակութիւնը:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՊԱՆԱՐԱՆԻ մասին մի աշխատութեան համար հարկաւոր են հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Ա. առնունքեան դէպքեր առաջիկայի պայմաններում. Բ. ընտանեկան նշանաւոր խոսքերիւններ եւ դրանց առ-գիւնքը. Գ. ապահարգանքի դէպքեր—դրանց շարժառիւթները, հետեւանքները, վերջնական ելքը: Հոգեւոր իշխանութեան բունած դիր-քը այդ գործում, նրա վճռի մոտիվները եւ այլն մանրամասնութիւններ այդ խնդիրների վերաբերմամբ:

Բացի այդ, մի շարք կանանց կարծի-քներ առնունքեան մասին. քե ինչպէս էին մշտնապէս առնունքեան մասին օ-րհոր ժամանակում, ինչ անակ էին պա-կերացնում առնունքիւնը, ինչ պարա-կանքիւն էին զգում այն ժամանակ ա-ռնունքեան լծի վերաբերեալ, յետոյ ինչ ինչպէս գտան, ո՞րն է իրանց կարծիքով քախաւոր եւ օրինաւոր առնունքիւնը ինչ եւ ինչ էր պակասում իրանց իրանց անյա անյա առնունքիւնը եւ այլն եւ այլն:

Մի խօսքով այս խնդրի մասին քա-մանդանի տեղեկութիւններ:

Հաւաստեցւած ենք, որ ձեռնհաս անձինք եւ մեր յարգելի սիրելիները չեն զրանալ այս գործում մեզ օգնել:

Հասցէն՝ Баку до востребования Рубену Оганджанян.

Ռ. Յովհաննէսեան

Зубольчебный Кабинетъ Д-та Кавказ-скаго Офицерскаго Экономъ общества Ю. А. ФРАНКЪ. Лѣчение, пломбирование, извле-чение и вставление искусственныхъ зубовъ. Приемъ больныхъ отъ 9-хъ час. утра до 7-ми часовъ вечера.

Головинский пр. д. Сергѣева № 7

10-10

Արիւր-Տարազի գրասենեակում վաճառում են

Բ. Լ. ԱՆՏՈՒՆԱՆԻ 4 գոյնով, ազգ. և այլն 101 պատկեր. 2 ր. փոխ. 1 25

ՍԱՍՈՒՆԻ ԿԵՆՔԻՑ—Ծերենցի Երկունք IX դարու (սակաւածիւ) . . . 2 —

Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆՑ. Բանաստեղծութիւններ 1 ր. 50 կ. փոխարէն . . . 1 —

ՅՈՎՂ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՑ. Բանաստեղծութիւններ-60 կ. փոխ. — 30

ՍՐԻՆԳ. Բնութեան երգեր և Բանաստեղծութիւններ 80 կ. փոխ. — 50

Ս. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ ճենապակու վրայ պատկերը (սակաւածիւ) . . . 10 —

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ պատկերը 6 ր. փոխ. 4 —

ԲԵՐԿԱՆԷ, խրոմօ-ակարել, ՌԱԳԱՅԷԼԻ Մաղօններ, Հրեշտակներ, ԲՈՒՅԷՆՍԻ Յիսուս և Տիրամայր, ԶԻՔՍՊԻՐԻ Բօժօ-Ջուլիէթ Թափան-

ցիկ լուսի գէմ նկար, ընդամենը 8 պատկեր. 2 ր. փոխարէն . . . 60

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԲԱՆԴԵԱՆՑԻ մեծադիր Վ օտո-գրաւիւր պատկերը . . . 1 20

ՀԱՐԷՄԻ ԱՂՋԻԿԸ ոսկէ շղթաներում — 50

ՄԱՅՐԻԿԻ ՆԱԶԱՐԱՆՈՒՄ խրոմօ 1 30

ԶՄԵՆ — 20

ԱՐՏԱԶԷՍ Բ. Թագաւորի մուտքը ի Հոռոմ — 30